

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

โรงเรียนน้ำตกห้วยสวนพลูเป็นโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งอยู่ที่ ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ระยะทาง 90 กิโลเมตร ได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเมื่อ 1 มิถุนายน 2520 โดยการริเริ่มของ พล.ต.ต.ประวัติ ปัจฉิมสวัสดิ์ จ.ส.ต.สมทรง บัวคล้าย และนายพยนต์ เหนียวแก้ว และต่อมาโอนเข้ามาอยู่กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2523 และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติตามลำดับ เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยในปีการศึกษา 2556 มีนักเรียน 141 คน มีครู 6 คน โดยในจำนวนนี้มี 4 คนที่สอนในโรงเรียนมากกว่า 25 ปี และมีจำนวน 2 ที่มีประสบการณ์การสอนไม่เกิน 5 ปี ในด้านการบริหารงานนั้น มีผู้บริหารสถานศึกษาย้ายเข้าออกเป็นจำนวนหลายคน และในครั้งสุดท้ายเมื่อเดือนธันวาคม 2555 ทางราชการจึงแต่งตั้ง นางพวงรัตน์ วิระนะ ข้าราชการครูในโรงเรียนเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน และในเดือนพฤษภาคม 2556 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง นางวาสนา ปุริโส เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โรงเรียนผ่านการรับรองการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกรอบ 3 จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เมื่อเดือนมกราคม 2555 แล้ว และเอกสารการประเมินตนเอง (SAR) การประกันคุณภาพภายใน และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาปีการศึกษา 2555 ได้เสนอแนะจุดที่ควรพัฒนาคล้ายคลึงกันว่า ครูควรจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพจริงของผู้เรียนและชุมชน ให้มีการนิเทศการบริหารงานอย่าง

เป็นระบบและต่อเนื่อง ควรส่งเสริมให้ชุมชนและผู้ปกครองและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดการศึกษา ควรพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ส่งเสริมให้ครูมีการวิจัยในชั้นเรียน การใช้เทคโนโลยีและสื่อทางอินเทอร์เน็ตประกอบการเรียนการสอน

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น หากเมื่อนำมาวิเคราะห์จะพบว่าสภาพปัญหาที่พบนั้น มาจากตัวครูขาดความสามารถในการนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งนั่นแสดงว่าครูขาดภาวะผู้นำ ปัญหาที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนคือพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำครู ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังเช่น วิโรจน์ สารรัตนะ (2547) กล่าวว่าคนเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงานในโรงเรียน เพื่อความสำเร็จ การพัฒนาครูจึงจำเป็นอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบันที่กระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม เทคโนโลยี และข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดนมาถึงกันอย่างรวดเร็ว ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อระบบและคุณภาพการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ท่ามกลางสภาวะเช่นนี้จึงเป็นสิ่งท้าทายอย่างยิ่งสำหรับครู ครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง สถานศึกษาต้องดำเนินการพัฒนาครูซึ่งเป็นบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ให้สัมพันธ์และเชื่อมโยงกับขอบข่ายงานตามหลักการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้สอดคล้องสนองความต้องการของผู้เรียน จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้มีห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่างๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งช่วยเหลือนักเรียนพิการ ด้อยโอกาส และนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ สามารถประยุกต์ความรู้เพื่อแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในห้องเรียน ครูเกิดความตระหนักในกระบวนการทำงานร่วมกันที่ใช้เหตุผล มีการนิเทศเพื่อการพัฒนาปรับปรุงวิธีการทำงานของแต่ละบุคคลให้มีคุณภาพ เกิดความก้าวหน้าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ครูทุกคนเกิดความเชื่อมั่นว่า การศึกษาที่มีคุณภาพต้องมาจากครูที่มีคุณภาพครูต้องมีการฝึกฝนตนเอง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมในวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของหน่วยงานการศึกษา ตั้งแต่โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2551) ฉะนั้นโรงเรียนต้องส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาโดยการเข้ารับการอบรม การศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนโลกทัศน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและผลการวิจัยของนักวิชาการและหน่วยงานทางการศึกษาที่ศึกษาแนวทางเพื่อพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของครู (Teacher leadership) ดังเช่น Strodl (1992) กล่าวถึงการมีภาวะผู้นำของครูที่แสดงให้เห็นว่าครูที่มีความสามารถในการใช้ภาวะผู้นำในชั้นเรียนนั้น ประกอบไปด้วยการมีภาวะผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่แฝงอยู่ และมีความสามารถในการระบุลักษณะของปัญหาและข้อขัดแย้งอีกทั้งได้รับการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) เพื่อแก้ปัญหาสอดคล้องกับ

Fullan (1994) กล่าวถึงภาวะผู้นำของครูว่าประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญที่มีความมุ่งมั่น และพัฒนาตนเองไปสู่ครูมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนช่วยเหลือครูคนอื่นให้สามารถพัฒนาไปสู่ครูมืออาชีพด้วย นอกจากนี้ Pellicer and Anderson (1995) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำของครูใน 2 ประเด็นคือ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการเรียนการสอนและนำไปสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียน โดยก่อให้เกิดผลต่อการปรับปรุงการเรียนรู้อของผู้เรียนและเป็นผู้นำทางการเรียนการสอน จึงเห็นได้ว่าเป็นผู้นำด้านการเรียนการสอนมิได้ถูกกำหนดจากฝ่ายบริหารเพียงฝ่ายเดียว แต่เกิดจากตัวของครูเอง ภายใต้การสนับสนุนของโรงเรียน และ(อารัตน์ ราชพัฒน์, 2554) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า โรงเรียนในฐานะเป็นองค์กรหนึ่งจึงต้องพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำ และไชยา ภาวะบุตร (2555) ได้กล่าวว่าภาวะผู้นำหมายถึงคนมีโอกาสที่จะนำหรือเป็นผู้นำเป็นการสร้างสถานการณ์ให้คนได้ทำงานหรือได้เรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ วิจิตร ศรีสะอาด (2549) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นความจำเป็นที่ทุกคนจะต้องร่วมมือกันเพื่อให้การศึกษาสำเร็จตามเป้าหมาย และมีคุณภาพภายใต้การบริหารจัดการแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้ข้อเสนอแนะและแสดงความคิดเห็นในการบริหารโรงเรียนให้สอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนของผู้ปกครองและชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) และนอกจากที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานการวิจัย ของ อารัตน์ ราชพัฒน์, มนพ สกกลศิลป์ศิริ, สุรัตน์ ดวงชาทม, ชยานนท์ มนเพียรจันทร์, ศิริกุล นามศิริ และภักดิ์ รักษ์ พลดี เพื่อนำไปเป็นแนวทางร่วมกันการพัฒนาภาวะผู้นำครูและกระบวนการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้มีความหลากหลายในการวิจัย ที่ได้จากการศึกษาสภาพ ปัจจุบัน สภาพปัญหาและความคาดหวัง พร้อมร่วมกันวิเคราะห์เอกสาร และบริบทของสถานศึกษา โดยการหาทางเลือกที่เกิดจากความต้องการ ยึดโรงเรียนเป็นฐาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวก จากการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภาวะผู้นำครู จากองค์ประกอบภาวะผู้นำครู 4 องค์ประกอบคือการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู การเป็นแบบอย่างทางการสอน การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาร่วมกันปรับตัวชีวิตเพื่อให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาและพื้นที่วิจัย จากกระบวนการ การใช้โครงการเป็น สิ่งสอดแทรกหลัก โดยใช้ความถนัดของแต่ละคนให้แสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำครู นำหลักการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การเสริมพลังการทำงานและกัลยาณมิตร นิเทศ โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและร่วมกันปฏิบัติทุกขั้นตอนจนสิ้นสุดกระบวนการ ตระหนักถึงบทบาทการทำงานเป็นทีมที่ต้องพึ่งพากันในการปฏิบัติงาน เพื่อเป้าหมายเดียวกันคือการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำครูที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และระดับโรงเรียน โดยเป้าหมายสุดท้ายคือพฤติกรรมการเรียนรู้ทางบวกของผู้เรียน

โดยพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู การเป็นแบบอย่างทางการสอน การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

โดยผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหลายท่าน เช่นแนวคิดของ Seymour-Rolls & Hughes (2000) Mills (2007) Quixley (2008) James, Milenkiewicz & Bucknam (2008) Creswell (2008) และ Mc Taggart (2010) และตามแนวคิดของวิโรจน์ สารรัตนะ (2553) ที่พัฒนาขึ้นมา 10 ขั้นตอนคือ 1 การเตรียมการ (preparation) 2 การวางแผน (planning) 3 การปฏิบัติ (acting) 4 การสังเกตผล (observing) 5 การสะท้อนผล (reflecting) 6 การวางแผนใหม่ (re-planning) 7 การปฏิบัติใหม่ (re-acting) 8 การสังเกตผลใหม่ (re-observing) 9 การสะท้อนผลใหม่ (re-reflecting) 10 การสรุปผล (conclusion) ที่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าสอดคล้องกับพื้นที่วิจัยที่ศึกษา จึงเลือกแนวคิดของวิโรจน์มาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้ ที่เน้นความเป็นศาสตร์/เชิงวิพากษ์ (critical science) เป็นการเล่าเรื่อง (Story Telling) แสดงหลักฐานประกอบ ด้วยข้อมูล สถิติ ภาพถ่าย เอกสาร หรืออื่นๆ ถึงสิ่งที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกตผล และร่วมกันสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลง กับสิ่งที่ทำสำเร็จและทำไม่สำเร็จ เกิดการเรียนรู้จากการกระทำที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับโรงเรียน เกิดองค์ความรู้ใหม่จากการใช้โครงการที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของครู มาเป็นตัวสอดแทรกหลัก ใช้หลักการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หลักการเสริมพลังการทำงานและหลักการกัลยาณมิตรนิเทศ มาเป็นตัวสอดแทรกเสริม ดังนั้น ผลการวิจัยจึงอาจแตกต่างจากการนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบอื่น และอาจมีข้อค้นพบที่เกิดองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหลายๆ วงรอบจนพัฒนาเป็นข้อสรุปและได้รับการยอมรับร่วมกันของผู้ร่วมวิจัย

ดังนั้น ทางเลือกในการพัฒนาที่เหมาะสมในครั้งนี้ เลือกการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้โครงการเป็นสิ่งสอดแทรกหลัก เสริมด้วยหลักการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การเสริมพลังการทำงาน และกัลยาณมิตรนิเทศ โดยเลือกองค์ประกอบภาวะผู้นำครู ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู การเป็นแบบอย่างทางการสอน การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภาวะผู้นำครู ของแต่ละคนจากกระบวนการร่วมกันปฏิบัติทุกขั้นตอนจนสิ้นสุดกระบวนการ 2 วงรอบการวิจัย 10 ขั้นตอนตามแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตนะ มีการเรียนรู้ร่วมกันในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และระดับโรงเรียน เกิดองค์ความรู้ใหม่ การปฏิบัติที่เป็นเลิศ และส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

คำถามการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัยไว้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาการพัฒนาและความคาดหวังในการพัฒนาภาวะผู้นำครูในโรงเรียนนำตกห้วยสวนพลูที่เลือกมาศึกษาเป็นอย่างไรและมีทางเลือกเพื่อการพัฒนาอะไรบ้าง
2. การพัฒนาภาวะผู้นำครูด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยการเลือกทางเลือก และปฏิบัติร่วมกัน โดยใช้โครงการ ที่สอดคล้องหลักการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การเสริมพลังการทำงาน และกัลยาณมิตรนิเทศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำครูเพียงใด เกิดการเรียนรู้ใหม่ในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และระดับโรงเรียนอะไรบ้าง รวมทั้งมีการส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนหรือไม่

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความคาดหวังในการพัฒนาภาวะผู้นำครู และหาทางเลือกที่เหมาะสมกับการพัฒนาภาวะผู้นำครูในโรงเรียนนำตกห้วยสวนพลู
2. เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำครูด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้โครงการ เป็นสิ่งสอดคล้องหลักการ ใช้หลักการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การเสริมพลังการทำงาน และกัลยาณมิตรนิเทศ เป็นสิ่งสอดคล้องเสริม มีการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำครู จากองค์ประกอบภาวะผู้นำครู เกิดการเรียนรู้ในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และระดับ รวมทั้งส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในด้านวิชาการและการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำครูในโรงเรียนนำตกห้วยสวนพลู ดังนี้

ด้านวิชาการ

1. เป็นการวิจัยที่จะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่โดยใช้สิ่งสอดคล้องเสริม จากการพัฒนาโดยใช้การพัฒนาครูโดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน การเสริมพลังทำงาน หลักการ กัลยาณมิตรนิเทศ ในการพัฒนาภาวะผู้นำครูในโรงเรียนนำตกห้วยสวนพลู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1

2. เป็นการวิจัยที่จะทำให้ครูในโรงเรียนน้ำตกห้วยสวนพลู เกิดการเรียนรู้ภาวะผู้นำทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคลระดับโรงเรียน และเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงตามหลักการเรียนรู้จากการกระทำ

3. ครูเกิดการเรียนรู้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อปรับปรุง และพัฒนา เพื่อช่วยให้เกิดความสำเร็จในการวิจัยการวิจัยให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ด้านนำไปประยุกต์ใช้

1. ครูในโรงเรียนน้ำตกห้วยสวนพลู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาราชบุรีเขต 1 และผู้เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปศึกษาทบทวนและดำเนินการพัฒนาโรงเรียนได้อย่างต่อเนื่องทั้งด้านการพัฒนาภาวะผู้นำครู หรือด้านอื่นๆ เพราะลักษณะที่ดีประการหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือส่งเสริมให้มีการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ผู้วิจัยหรือผู้สนใจสามารถศึกษารูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาภาวะผู้นำครู โดยนำเอาหลักการพัฒนาครูโดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน การเสริมพลังการทำงานและหลักการกัลยาณมิตรนิเทศ ไปประยุกต์ใช้เพื่อออกแบบงานวิจัยของตนเองในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้

3. ครูและบุคลากรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนประถมศึกษาแห่งอื่นสามารถศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์การทำวิจัยของโรงเรียนน้ำตกห้วยสวนพลู เพื่อนำไปประยุกต์ปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนของตนเองได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ 1) ภาวะผู้นำ 2) องค์ประกอบภาวะผู้นำครูซึ่งประกอบด้วย ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) ศึกษาแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และ 4) ศึกษาหลักการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การเสริมพลังการทำงานและหลักการกัลยาณมิตรนิเทศ เป็นสิ่งสอดแทรกเสริม (Additional Intervention)

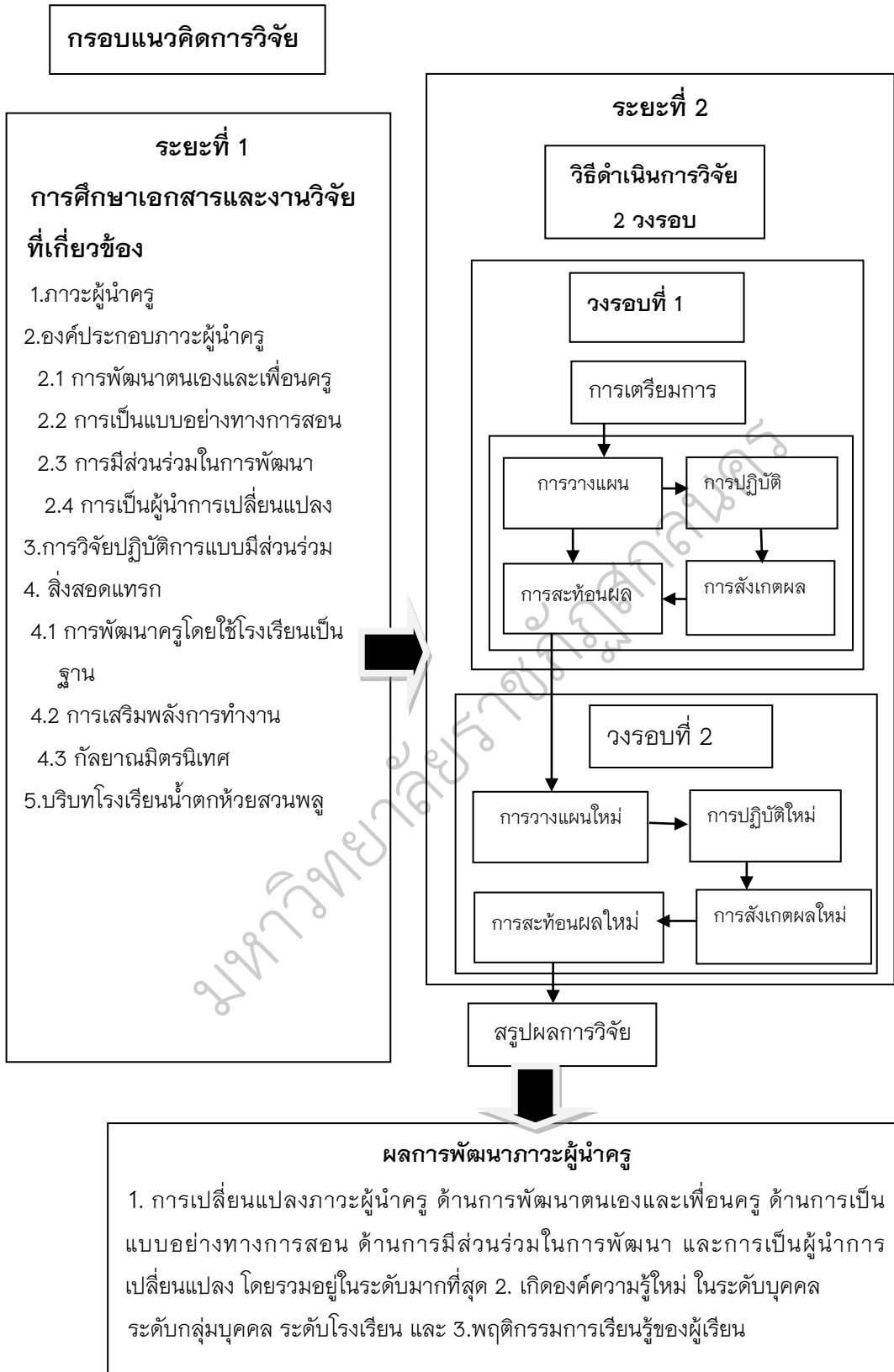
2. ขอบเขตพื้นที่การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัยในโรงเรียนน้ำตกห้วยสวนพลู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง เป็นโรงเรียนที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ติดชายแดนประเทศพม่า มีเทือกเขาตะนาวศรีกั้น เป็นโรงเรียนที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาและได้มีการเตรียมการเพื่อสร้างความคุ้นเคย โดยครูประสงค์ที่จะร่วมวิจัยในบทบาทผู้ร่วมวิจัย ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3. ขอบเขตกลุ่มเป้าหมายผู้ร่วมวิจัย (Research Participants) ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนน้ำตกห้วยสวนพลู ปีการศึกษา 2556 จำนวน 6 คน

4. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาและศึกษานิเทศก์จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 กรรมการสถานศึกษาที่เป็นบุคคลภายนอกโรงเรียน 2 คน

5. ขอบเขตด้านระยะเวลากำหนดตามปีการศึกษา 2556 เริ่มตั้งแต่ ภาคเรียน ที่ 1 พฤษภาคม-ตุลาคม 2556 ถึง ภาคเรียนที่ 1 พฤษภาคม - กันยายน 2557 โดยแบ่งเป็น 2 ระยะเวลาที่ 1 ระยะเวลาเตรียมการ เป็นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษาบริบทโรงเรียน สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาและความคาดหวังต่อการพัฒนาภาวะผู้นำครู การสร้างความคุ้นเคยกับผู้ร่วมวิจัย และระยะที่ 2 การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร 10 ขั้นตอนตามแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตนะ (2553) ดังแสดงในภาพ



ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถูกต้องและตรงกันในการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่เกี่ยวกับภาวะผู้นำครู ที่ได้จากผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนนำตกห้วยสวนพลู
2. สภาพปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการมีภาวะผู้นำครู ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล สารสนเทศ และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
3. ความคาดหวัง หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวก ที่จะเกิดขึ้นกับพฤติกรรมภาวะผู้นำครูให้มีความสามารถในการนำ ในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา
4. การพัฒนาภาวะผู้นำครู หมายถึง กระบวนการ นำโครงการไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภาวะผู้นำครูตามองค์ประกอบ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน
5. ภาวะผู้นำครู หมายถึง พฤติกรรมของครูที่แสดงความสามารถในการนำ ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวกในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และโรงเรียน มี 4 องค์ประกอบ
 - 5.1 การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู หมายถึง การมีบุคลิกภาพที่ดี มุ่งมั่นและการพัฒนาตนไปสู่ครูมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง ให้คำปรึกษาช่วยเหลือชี้แนะเพื่อนครู อุทิศตนและเสียสละเวลาในการปฏิบัติงาน
 - 5.2 การเป็นแบบอย่างทางการสอน หมายถึง และความคิดริเริ่ม ปฏิบัติการสอนแบบทักษะครูมืออาชีพ เพื่อมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ และได้การยอมรับเชื่อถือจากเพื่อนร่วมงาน
 - 5.3 การมีส่วนร่วมในการพัฒนา หมายถึง เป็นผู้มีความสามารถสร้างเครือข่ายและการประสานงานในการปฏิบัติงานเป็นทีมกับครู ผู้ปกครอง และกลุ่มบุคคลองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพมุ่งสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของโรงเรียน
 - 5.4 การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง มีความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง มีเจตคติทางบวกและไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาตามวิสัยทัศน์ของโรงเรียน
6. สิ่งสอดแทรกหลัก หมายถึง การวางแผนร่วมกันในรูปแบบ โครงการ ที่มีรายละเอียดพร้อมที่จะนำสู่การปฏิบัติร่วมกัน
7. สิ่งสอดแทรกเสริม หมายถึง การนำหลักการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หลักการเสริมพลังการทำงาน และหลักการกัลยาณมิตรนิเทศมาสอดแทรกในการพัฒนา